

Länsstyrelsen
Örebro län
Kulturmiljövård
Raoul Hjærtström

Nora

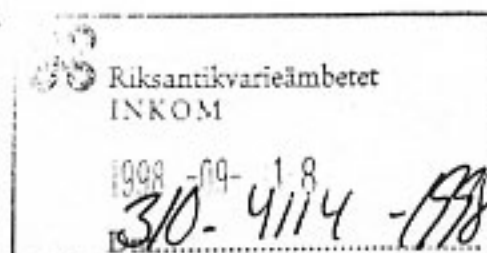
VS

L1600
1(6)

BESLUT
Datum
1998-09-11

Vår beteckning
221-04929-98
jfr dnr
2222-09869-95

H 018 (Hantverk, manufaktur, industri)
A 030 (Bruk)
Anmärkning: Enbart bostadssiden
av bruket
Nora kommun
Tingshuset
713 80 Nora
delg.kvitto

**Byggnadsminnesförklaring av Gyttorps Centrum, Gyttorp 5:2
och 5:3, Nora socken och kommun, Västmanland.**
(2 bilagor)

BESLUT

Med stöd av 3 kap 1 § lagen om kulturminnen (KML) förklarar länsstyrelsen Gyttorps Centrum som byggnadsminne.

Med stöd av 3 kap 2 § KML meddelar länsstyrelsen samtidigt följande skyddsföreskrifter:

Allmänna föreskrifter

Byggnadsminnet omfattar fastigheterna Gyttorp 5:2 och 5:3, på bilagda karta avgränsade med heldragen linje. Det avgränsade området får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Området skall hållas i ett sådant skick att byggnadernas utseende och bebyggelsemiljöns karaktär inte förändras.

Byggnaderna

Kålmasken (1), Arken (2), Gårdstigen (3), Butikshuset (4)

Byggnaderna får inte rivas.

Byggnaderna får till sin exteriör inte byggas om eller på annat sätt förändras.

Byggnadernas planlösning får inte ändras.

Ingrepp får inte ske i byggnadernas stomme.

Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhålls- arbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart.

Ingrepp i eller ändring av fast inredning får inte göras. Till fast inredning hör bl a dörrar, foder och lister, fönstersnickerier, trappor och trappräcken samt skåp i kök och sovrum.

1998.12.28 besiktat...
Ar. Kålmasken till BM-ny 04/1998

Gyttorp BM 1

POSTADRESS	GATUADRESS	TELEFON	DIREKTTEL	MAILADRESS	TELEFAX	POSTGIRO
701 86 Örebro	Stortorget 22	019 - 19 30 00	019 - 19 30 68	Rahj@t.lst.se	019 - 19 30 10	3 51 88 -2

Länsstyrelsen
Örebro län
Kulturmiljövård
Raoul Hjærtström

BESLUT
Datum
1998-09-11

Vår beteckning
221-04929-98
jfr dnr
2222-09869-95

Byggnaderna

**Svartsjö (5), Blomstermåla (6), Vinkelboda (7), Åbrinken (8),
Torget (9)**

Byggnaderna får inte rivas.

Byggnaderna får till sin exteriör inte byggas om eller på annat sätt förändras.

Ingrepp får inte ske i byggnadernas stomme.

Byggnadernas planlösning får inte ändras.

Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhålls-
arbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte
minskar. Underhållet skall ske med material och metoder som är anpassade
till byggnadernas egenart.

Byggnaderna

Panncentralen (10), Stora Gården (11), Tvättstugan (12)

Byggnaderna får inte rivas.

Byggnaderna får till sin exteriör inte byggas om eller på annat sätt förändras.

Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhålls-
arbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte
minskar. Underhållet skall ske med material och metoder som är anpassade
till byggnadernas egenart.

Staket (13)

Staketen får inte rivas, byggas om eller på annat sätt förändras. Vård- och
underhållsarbetena skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska
värdet inte minskar. Arbetena skall ske med material och metoder som är
anpassade till staketens egenart.

Övriga byggnader inom det avgränsade området

Underhåll och andra arbeten på exteriören skall i utformning, materialval
och färgsättning anpassas till byggnaderna 1-12. Samråd skall ske med läns-
styrelsen.

Upplysningar

Länsstyrelsen lämnar råd i fråga om underhållet av byggnader och vårderna av
det kringliggande området.

Länsstyrelsen
Örebro län
Kulturmiljövård
Raoul Hjærtström

BESLUT

Datum
1998-09-11

Vår beteckning
221-04929-98
jfr dnr
2222-09869-95

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd till att byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Enligt 3 kap 21 § KML tillämpas beslut enligt 1 § utan hinder av att talan förs mot beslutet.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Frågan om bevarande och restaurering av bebyggelsen i Gyttorps Centrum väcktes 1989. Dåvarande ägaren påbörjade samma år en upprustning/restaurering av bebyggelsen i samråd med bl a länsstyrelsen. Denna upprustning kunde av ekonomiska skäl ej fullföljas och hela bostadsområdet ställdes under konkursförvaltning. Under denna tid växte successivt ett hot om rivning fram av de delar av bebyggelsen som ej hunnit restaureras.

Under lång tid skedde överläggningar mellan konkursförvaltaren och Nora kommun om en försäljning av hela området till kommunen. Under våren 1995 inleddes överläggningar mellan kommunen och länsstyrelsen om förutsättningarna för att fullfölja den påbörjade restaureringen och bevara samtliga hus inom området.

Länsstyrelsen förde ingående diskussioner med riksantikvarieämbetet i frågan, bl a vid ett besök av riksantikvarien 1995-04-27. Diskussionerna utmynnade i ståndpunkten att bebyggelsen i Gyttorps Centrum har ett sådant kultur- och bebyggelsehistoriskt värde att den är av riksintresse för kulturmiljövården och bör säkerställas genom byggnadsminnesförklaring enligt kulturminneslagen.

Nora kommun förvärvade Gyttorps Centrum 1995-10-31.

Under 1996-1998 har hela området genomgått en omfattande upprustning och restaurering med stöd av bl a ett stort statsbidrag för kulturmiljövård. Arbetena har genomförts med en hög antikvarisk ambitionsnivå och under nära samråd med arkitekten Ralph Erskine, som en gång ritade området. I sitt beslut 1996-03-21 om kulturmiljöbidrag till arbetena angav länsstyrelsen som villkor, att hela området skulle skyddas genom en byggnadsminnesförklaring (1st dnr 2222-09869-95).

Under våren 1998 har diskussioner skett mellan länsstyrelsen, riksantikvarieämbetet och Nora kommun om byggnadsminnesförklaringen och omfattningen av skyddsföreskrifterna, bl a vid en överläggning på platsen 1998-04-30. Länsstyrelsen upprättade 1998-07-10 ett förslag till skyddsföreskrifter som översänts till Nora kommun och riksantikvarieämbetet för yttrande. Kommunen och ämbetet har tillstyrkt föreskrifterna.

Länsstyrelsen
Örebro län
Kulturmiljövård
Raoul Hjærtström

BESLUT
Datum
1998-09-11

Vår beteckning
221-04929-98
jfr dnr
2222-09869-95

Skyddsföreskrifterna har övervägts mycket ingående mot bakgrund av byggnadsminnets speciella karaktär och omfattning. Nivågrupperingen har gjorts med utgångspunkt från byggnadernas något varierande grad av ursprunglighet, främst vad gäller interiören, och deras betydelse för byggnadsminnet som helhet.

I enlighet med vad som anges i 3 kap 8 § KML har länsstyrelsen 1998-07-10 lämnat föreskriven underrättelse om att fråga har väckts om byggnadsminnesförklaring av Gyttorps Centrum

MOTIVERING

Bebyggelsen i Gyttorps Centrum uppfördes av Nitroglycerin AB som tjänstebostäder för bolagets anställda. Byggandet skedde i etapper mellan 1949 och 1961. Det är ett komplett bostadsområde med en blandning av radhus och flerfamiljshus jämte lokaler för butiker och annan service. Som arkitekt anlätade bolaget den då relativt okände Ralph Erskine, som 1939 flyttat från England till Sverige. Erskine har senare utvecklats till en av vårt lands mest framstående och kända arkitekter och är idag ett världsnamn.

Gyttorps Centrum tillhör också en speciell kategori av bebyggelsemiljöer, som till sin art förknippas med Erskines verksamhet i Sverige. Den omfattar en typ av samhällsbildningar som kompletterar och förnyar i anslutning till äldre industrier och bruk. Gyttorps Centrum är Erskines första område av denna art. Områdets helhetskaraktär bär en påtaglig och omisskänlig prägel av det mycket personliga formspråk som gjort Erskine uppskattad och känd som arkitekt.

Området kompletterades i början av 1960-talet med en skolanläggning i paviljongform, som också ritades av Erskine, på uppdrag av dåvarande Nora-skogs kommun.

Gyttorps Centrum speglar som bebyggelsemiljö en väsentlig del av modern svensk historia. Det härrör från den tid efter andra världskriget som präglas av stark optimism och framtidstro och strävan att skapa ett materiellt välfärdssamhälle för befolkningens flertal, "det goda folkhemmet". I gestaltningen av välfärdssamhället fick bostadsbyggandet en mycket framträdande roll. Efterkrigstidens goda ekonomiska konjunktur skapade förutsättningar för att realisera ett socialt inriktat bostadsbyggande, en fråga som radikala politiker och arkitekter inom landet kraftfullt verkat för sedan 1920- och 1930-talen. Sverige var på den tiden ett internationellt föregångsland i dessa frågor, och just det var ett av skälen till att Ralph Erskine valde att flytta hit.

Det socialt inriktade bostadsbyggandet förknippas ofta med samhälleligt initiativ och ägande, då främst de kommunala bostadsstiftelser som skapades

Länsstyrelsen
Örebro län
Kulturmiljövård
Raoul Hjærtström

BESLUT
Datum
1998-09-11

Vår beteckning
221-04929-98
jfr dnr
2222-09869-95

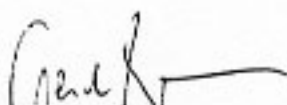
under 1940-talet. Inom industrin fanns samtidigt ett starkt engagemang i bostadsfrågan. På många platser byggde bruk och industrier i egen regi tjänstebostäder och hela bostadsområden med höga arkitektoniska och sociala ambitioner. Den modernistiska arkitekturstilen kom här att stå som en symbol för industriell expansion, nytänkande och framtidstro. Den traditionella brukskulturen, präglad av socialt och kulturellt ansvarstagande, var under denna tid fortfarande en bärande komponent i det svenska samhället. Gyttorps Centrum speglar på ett påtagligt sätt dessa förhållanden.

Som kvalificerat exempel på folkhemsbygge i modernistisk gestalt, med samtidig stark förankring i traditionell svensk brukskultur, fyller Gyttorps Centrum väl kraven i 3 kap 1 § KML, - "synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde" - för att skyddas och bevaras för framtiden som byggnadsminne.

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten i Örebro län (bilaga).

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Gerd Engman jämte ledamöterna Sven-Ove Cederstrand, Mats Sjöström, Kitty Melin-Strandberg, Annica Eriksson, Majny Jonsson, Erik Johansson, Ola Karlsson, Lars-Erik Jansson, Lennart Eliasson, Lars-Axel Nordell samt suppleanterna Sören Larsson, Kerstin Hjalmarsson och Gerhard Olsson.

I den slutliga handläggningen deltog även länsantikvarie Olle Lindqvist och länsassessor Magnus Enhörning.

Gerd Engman
landshövding

Raoul Hjærtström
bitr länsantikvarie

Länsstyrelsen
Örebro län
Kulturmiljövård
Raoul Hjærtström

BESLUT
Datum
1998-09-11

Vår beteckning
221-04929-98
jfr dnr
2222-09869-95

Bilagor

Karta

Hur man överklagar länsstyrelsens beslut

Kopia till

Riksantikvarieämbetet (delg.kvitto + besvärshänvisning)

Riksantikvarien

Ralph Erskine, Ralph Erskine architect and planner ab, Gustav III väg 4,
172 02 Drottningholm

Arktis Arkitekter AB, Fanjunkarevägen 55, 703 65 Örebro

Lantmäterimyndigheten i Örebro län

Inskrivningsmyndigheten, Lindesbergs tingsrätt

Örebro läns museum

Lst/Bmreg

